

SFINȚITUL LOCAȘ DE CULT, ÎN OPERA MĂRTURISITORULUI TRAIAN DORZ, ÎN PERIOADA PERSECUȚIEI COMUNISMULUI ATEU

Ierom. Vasile Nica

THE HOLY PLACE OF WORSHIP IN THE WORKS OF TRAIAN DORZ THE CONFESSOR, DURING THE ATHEIST COMMUNISM PERSECUTION

Abstract: We are thus passing through the celebratory year dedicate to confessors who, throughout the time of hardship of the previous century, have suffered in communist prison cells. The multiple nuances of this phenomenon, as well as the large number of those having confessed show that this research has yet to reach an end and that it must be continued with utter care, responsibility and veneration. Each of the confessors followed their own path that, in order to be highlighted and known, requires a particular research undertaken by true judgment and without any prejudice. One of these confessors was Traian Dorz, who went on to suffer in communist prisons for 17 years, during which time he remained faithful and adamant to their Christian and Orthodox convictions. Anyone reading their autobiography, which describes the route of their confession, can only be deeply marked by the strength and faith in Christ shown by the confessor.

Keywords: confessor, celebratory, communism, persecution

Parcurgem anul omagial închinat mărturisitorilor, care în vremurile de încercare ale veacului trecut au suferit în temnițele comuniste. Chiar dacă până acum s-au desfășurat simpozioane și au fost susținute multe conferințe pe această temă, chiar dacă s-au tipărit multe studii prin care au fost evidențiate atât cruzimea prigonitorilor cât și statornicia mărturisitorilor, nu este niciodată de ajuns să vorbim despre aceasta. Atât nuanțele multiple ale acestui fenomen cât și numărul mare al celor care au mărturisit, arată că aceste cercetări nu au ajuns la capăt, ci ele trebuie continuate cu atenție, responsabilitate și venerație. Fiecare mărturisitor a cunoscut un traseu propriu, care pentru a fi cunoscut și evidențiat, necesită o cercetare particulară făcută cu discernământ și fără prejudecăți.

Unul dintre acești mărturisitori a fost și Traian Dorz, care a suferit în temnițele comuniste nu mai puțin de 17 ani, timp în care a rămas statornic și neclintit în încredințările lui creștine și ortodoxe. Oricine citește autobiografia sa, în care acesta își descrie traseul mărturisirii sale, nu poate să nu fie profund marcat de tăria și credincioșia sa față de Hristos.

Importanța și valoarea scrierilor lui Traian Dorz despre locașul de cult, asupra cărora vrem să ne oprim în cele ce urmează, nu stau în primul rând în subtilitățile teologice sau în măiestria artistică (deși nici acestea nu sunt de ignorat), ci în aceea că au fost scrise într-o vreme crâncenă a istoriei, când pe de o parte comuniștii ateii voiau (ba chiar lucrau) cu orice preț să golească bisericile, ba chiar să le demoleze și să stingă credința din oameni, iar pe de altă parte prozelitismul neoprotestant ataca cu vicleană strategie din altă direcție. Acest fapt dă acestor scrieri valoare de mărturisiri, iar scriitorului aură de mărturisitor. Mărturisitorul Traian Dorz, care a dat prețul atâtor ani de suferință, nu a înaintat în arena acestei lupte întâmplător și fără rânduială, suferința sa nu a fost un spectacol de tip sectar, nici o încordare de tip stoic, ci în ea a lucrat, a biruit și a strălucit harul lui Dumnezeu.

Importanța și actualitatea cercetării noastre mai sunt date de faptul că aceste mărturisiri erau citite gustate de mulți credincioși, care împotriva influențelor ateiste și prozelitiste, erau orientați liturgic în viața duhovnicească. El a aprins în inimi evlavie față de sfințitul locaș de cult prin faptul că în opera sa întâlnim foarte frecvent referințe la această temă, dar și prin aceea că spre sfârșitul vieții sale a încoronat aceste scrieri printr-o lucrare tematică intitulată „Locurile noastre sfinte”, lucrare pe care primind-o și citind-o Părintele Dumitru Stăniloae a răspuns scriitorului Traian Dorz cu aceste cuvinte: „Îți mulțumesc pentru minunatul dar ce mi l-ai trimis [...]. *E o comoară de laudă la adresa bisericilor strămoșești și a altor monumente și datini ale poporului nostru, plin de cea mai caldă iubire și în duhul cel adânc al credinței noastre creștinești. Dumnezeu ți-a înzestrat ființa cu un mare dar al cuvântului frumos [...] Să-ți răsplătească Domnul pentru această prețioasă osteneală, pentru acest rod bogat și de mare folos pentru încălzirea credinței în poporul nostru [...]*”¹.

Traian Dorz, mărturisitor în temnițele comuniste

Ne oprim asupra acestui fapt pentru că personalitatea sa mărturisitoare este puțin cunoscută, deși frumusețea și tăria ei nu au fost cu nimic mai prejos decât ale celor care sunt deja foarte cunoscuți.

¹ Părintele Dumitru Stăniloae, apud Traian Dorz, *Locurile noastre sfinte*, Ed. Oastea Domnului, 2010, p. 5.

a) Traian Dorz – mărturisorul

Porunca de a-L mărturisi pe Hristos în lumea păcatului, este adresată tuturor creștinilor. În acest sens Domnul Iisus Hristos spune: „*Oricine va mărturisi pentru Mine (ὁμολογήσει ἐν ἐμοί) înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu*” (Mat. 10, 32). „*Oricine*” din fruntea versetului citat nu lasă loc vreunei excepții: pentru orice om, a-L mărturisi pe Hristos înaintea oamenilor este condiția pentru ca și Hristos să mărturisească pentru el înaintea Tatălui ceresc. Tâlcuind aceste cuvinte Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „*Domnul adresează aceste cuvinte tuturor creștinilor [...]. Cel care a cunoscut aceste cuvinte nu numai că va propovădui Evanghelia cu îndrăznire, dar va și suferi totul cu ușurință și cu dragă inimă. Credința în aceste cuvinte ale Domnului a adus pe mulți alături de Apostoli*”².

După ce l-a vindecat pe demonizatul din ținutul Gherghesenilor, Domnul i-a spus: „*Întoarce-te la casa ta și spune cât bine ți-a făcut ție Dumnezeu*”. Iar cel vindecat „*a plecat vestind în toată cetatea cât bine i-a făcut Iisus*” (Luca 8, 39). Atât îndemnul general, cât și cel particular făcut de Mântuitorul fac trunchi comun cu îndemnul Apostolului Petru care era bine conturat și urmat în Biserica primară: „*Voi sunteți «seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt», popor agonisit de Dumnezeu ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce va chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată*” (II Petru 2, 9). Această vocație a fost cunoscută și împlinită în Tradiția Bisericii fiind numită apostolat al mirenilor. Încă din momentul cutremurător al chemării sale, Traian Dorz face din această chemare, un principiu, de care lăsându-se mistuit toată viața, a riscat totul și a jertfit totul.

În al doilea rând calitatea lui de mărturisor o dau anii grei de închisoare, timp în care a suferit cu noblețe, fără ezitare și cu o neclintită statornicie. De fapt, numele de mărturisor în sensul restrâns al cuvântului este dat celor care au suferit prigoane, chinuri, închisori din partea persecutorilor, dar trecând peste aceste suplicii, și-au continuat viața, și au murit de moarte naturală. Despre această latură a vieții sale Părintele Mitropolit Serafim spune: „*Nădăjduiesc ca atunci când Sfântul Sinod se va pleca cu răgaz să cerceteze suferințele martirilor noștri, va lua în considerație și viața martirică a fratelui Traian care merită, fără nici o rezervă, să fie trecut în calendarul nostru pentru a fi pildă de credință vie și de fidelitate neștirbită față de Biserică, pentru toți creștinii*”³.

În al treilea rând el este mărturisor prin aceea că învățăturile și cugetările sale nu sunt simple conceptualizări, ci sunt împletite cu experiențele sale și faptele sale, care depășesc nivelul comun. Opera lui literară nu este cuvânt

² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XXXIV, III, EIBMBOR, București, 1994, pp. 425-426.

³ Mitropolitul Serafim, „*Sfinții printre noi. De la Paisie Olaru la Rafail Noica*”, Ed. Doxologia, Iași, 2015, p. 235.

– cuvânt, ci cuvânt – faptă, singurul care nu poate fi pus la îndoială pentru că este argument viu, care se impune cu forța evidenței.

Nu în ultimul rând trebuie să avem în vedere că el s-a identificat total și deplin cu chemarea de îndrumător al mișcării duhovnicești Oastea Domnului. Cei care au urmărit de aproape traseul zbuciumat al acestei mișcări, cât și luptele pe care le-a purtat Traian Dorz pentru ea, sunt de acord că această mișcare ea nu ar fi rămas în Biserică fără contribuția profetică a acestui bărbat duhovnicesc. În acest sens Părintele Mitropolit Serafim spune: *„Cântărețul Oastei Domnului și al Golgotei neamului, cum a fost numit fratele Traian, rămâne în sufletele noastre ca cel care, după Părintele Iosif Trifa, a înțeles și a întrupat cel mai bine idealul Oastei Domnului, ca cel care s-a strădui din răputeri să anihileze tendințele centrifuge, de-a dreptul sectare ale unor frați ostași, pentru ca această mișcare de renaștere din Biserică să rămână în inima Bisericii, chiar și atunci când Biserica oficială era obligată să se lepede de ea. Nu știm ce ar fi devenit Oastea Domnului fără fratele Traian! Eu îl consider ca un al doilea întemeietor al ei [...]*⁴.

Ca om, mărturisitorul Traian Dorz va fi avut unele expresii nedesăvârșite în opera sa literară, dar este nedrept să fie ignorant și răstălmăcit de unii care folosesc în mod speculativ, trunchiat și tendențios anumite aspecte ale expresiei sale scrise sau nescrise, fără a înțelege și fără a percepe duhul învățaturii sale în întregimea ei și, totodată fără a ține seama de vremurile crâncene în care a mărturisit.

b) Harul a strălucit în mărturisirea lui.

Lucru de căpetenie este să vedem că Dumnezeu este Cel care l-a chemat la mărturisire, l-a însoțit pe drumul crucii și a strălucit în faptele și suferințele sale. Știm din sinaxare că unii sfinți primeau înaintea chinurilor sau în timpul acestora semn de la Dumnezeu prin care luau putere să ducă lupta muceniei până la capăt, dar totodată acest semn era dovada faptului că Dumnezeu primea jertfa lor. Acest fapt are o mare valoare deoarece știm că numai mucenia binecredincioșilor era încununată de Dumnezeu pe când cea a ereticilor nu era încununată.

Reproducem un episod din autobiografia sa în care descrie o astfel de experiență, din care a primit neclintita încredințare că Dumnezeu a primit jertfa lui. Iată cuvintele sale: *„Sosi și clipa din dimineața a doua de Crăciun când zăvorul greu al ușii fu tras cu zgomot și cineva îmi făcu semn să ies. Pe coridor îmi fu pus ochelarul negru, apoi luat de mână, fusei dus sus la etaj, pentru anchetă.*

-Iisuse, Domnul meu, nu mă lăsa singur – mă rugai eu în timpul urcușului cumplit pe calvarul scârilor, ca spre Golgota mea. Am ajuns sus, s-a deschis o

⁴ *Ibidem*, p. 234.

ușă și fusei împins înăuntru. Când mi se smulse ochelarul negru, deasupra ofițerului crunt care stătea la masa din fața mea, iată fericit și luminos: *Semnul Lui!*

*O, Dumnezeule bun am suspinat eu! Și dintr-o data ochii mi s-au umplut de lacrimi și sufletul de putere [...]. Nu-mi mai păsa acum de nimic. Am primit semnul că Dumnezeul meu este aici încă înainte de mine [...]*⁵.

Nu este vorba aici de o încredințare psihologică venită din autosugestie, ci avem aici perceperea sensibilă foarte concretă a unei prezențe dumnezeiești. Deși nu putem spune precis ce a fost acest „Semn”, pacea, liniștea și puterea care au venit fără de veste ca niște valuri în inima sa în urma acestei vederi, sunt dovada cea mai clară a unei experiențe duhovnicești autentice. Poetul Traian Dorz va scrie și o poezie despre „*Semnul Lui*” din care reproducem câteva versuri: „*O, semnul Lui e liniștea deplină / sub mâna-nverșunaților dușmani / Când poți goli cu inima senimă / Paharul vocii sfinte-n Ghețimani / O, semnul Lui... când neagra-ntunecare / din viața mea pe veci a-mprăștiat, / Ce pace, ce lumină, ce-ndurare / Ce gânduri noi, ce noi simțiri mi-a dat! / O, când privirii inimii s-arată / Răspuns la rugăciunea-n ceasul greu / Pier griji și răni și temeri – și deodată / Întreg coboară ceru-n jurul meu*” (*O, semnul Lui*). Poezia din care am reprodus câteva versuri ne face să înțelegem că acest semn nu a fost doar o singură experiență din viața sa, ci ea s-a mai repetat. Mărturisirile de mai sus arată că Mântuitorul Iisus Hristos „*l-a primit părtaș la patimile Lui*” (*Fil. 3, 10*). Atenția noastră este atrasă nu numai de răbdarea și suferința unui om, ci mai ales de faptul că în aceste suferințe strălucește chemarea, alegerea, încununarea și strălucirea harului.

Deși nu vrem să facem un abuz de astfel de mărturii pe care le întâlnim frecvent în opera sa, nu putem trece mai departe fără să mai reproducem una dintre ele, din care se arată o înaltă și rară măsura duhovnicească. Iată cuvintele lui: „*Ce soare mă-nfășoară de nu pot să-l privesc / dar și cântări și lacrimi la fel mă copleșesc. / Ce-s valurile care mă țin și mă atrag / Cu teamă și iubire, cu tremor și cu drag?*” (*Spre lumile luminii*). Cititorul grăbit, foarte obișnuit cu exprimarea metaforică, poate să nu dea o mare importanță a noțiunilor de „lumină” și „semn” care pot avea un înțeles foarte general și simbolic, dar aici nu este vorba de o exprimare simbolică, ci este perceperea sensibilă a unor realități dumnezeiești.

De fapt, în experiențele avute în anii grei de închisoare vom găsi numeroase mărturii despre bucuriile primite ca dar ceresc în mijlocul umilințelor, mizeriilor și chinurilor îndurate. Pentru frumusețea ei mai reproducem două dintre ele: „*Simțeam că Mântuitorul meu este alături și suferă și El împreună cu mine. Scriu asta pentru ca, aceia care vor mai avea să treacă prin astfel de stări, să nu se teamă. Prezența lui Hristos lângă ei le va da atâta bucurie inimii, încât*

⁵ Traian Dorz, *Hristos, mărturia mea*, vol. 2, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 1995, p. 117.

vor putea suferi totul în felul cel mai demn și mai frumos".⁶ Iar în altă parte spune cu simplitate dumnezeiască și fior sfânt: „*Când străbăteam pustiuri de chinuri sufletești / Mi-ai dat pe drumul crucii trăiri dumnezeiești*” (*Oricât eram de singur*).

c) Casa Domnului – oază într-un pustiu sufletesc

Desigur, pentru un creștin ortodox simțământul prezenței lui Dumnezeu care mângâie, îmbărbătează și chiar fericește în timpul marilor suferințe, este credibil și capătă valoarea cuvenită atunci când se poate articula într-un întreg mărturisitor, regăsit în cugetul Sfinților Părinți ai Bisericii noastre. Pe tot parcursul său mărturisitor vom vedea că acest simțământ al prezenței lui Dumnezeu a fost îngemănat cu alte manifestări ale evlaviei ortodoxe. Iar una din semnele inconfundabile ale evlaviei ortodoxe este atașamentul și dragostea față de locașul de cult. Redăm în continuare câteva istorisiri din timpul anilor de închisoare legate de evlavia sa față de Casa Domnului.

În timpul unei detenții în penitenciarul din Gherla pe care a suferit-o din pricina unui program filantropic și misionar desfășurat în spitalul și închisoarea din Beiuș, mărturisitorul Traian Dorz a avut posibilitatea să se roage, să citească și să cugete în biserica penitenciarului, care era deschisă toată ziua, în care „*a trăit multe zile și ceasuri fericite*”. Această posibilitate a considerat-o „*un mare bine*” și „*o oază binecuvântată într-un pustiu sufletesc*”. Iată cuvintele lui: „În cele două colțuri de jos ale clădirii în formă de «U» întors, erau amenajate atunci, la începutul anului 1948, două locașuri de rugăciune [...]. *Preoți din oraș și din lagăr oficiau în fiecare Duminică slujbe religioase, și deținuții din lagăr puteau participa în voie la aceste rugăciuni. De dimineața, de la deschidere, până seara la încheiere, puteai veni uneori să citești și să te rogi aici. Acesta a fost un mare bine pentru mulți, dar mai ales pentru mine [...]. Multe zile și ceasuri fericite am avut cu Domnul [...] în singurătatea evlavioasă a acestor locașuri lăsate acolo de Dumnezeu ca niște oaze binecuvântate în acel pustiu sufletesc [...]*”⁷.

Un alt eveniment din care vedem evlavia profundă față de locașul de închinare îl vedem din descrierea unui moment trăit la eliberarea dintr-o detenție, înainte de a călători sub pază spre domiciliul obligatoriu din Bărăgan. „*Am cerut voie paznicului nostru ca până la tren să putem merge în oraș spre a ne cumpăra ceva de mâncare. Am ieșit atunci liber printre oameni prima dată după atâta vreme de întuneric. Am intrat în prima biserică pe care am întâlnit-o – și acolo prăbușit în genunchi în fața lui Dumnezeu, am plâns mult, mai mult decât am putut șopti, mulțumirea pentru cele două etape care se încheiau astăzi – și încredințarea în Mâna Lui pentru cea de-a treia care începea de*

⁶ *Ibidem*, p. 12.

⁷ *Ibidem*, p. 28.

*mâine*⁸. Este important să observăm nu numai dorința de a se închina în biserică mai înainte de toate, ci și conținutul închinării sale din care se vede conștiința și simțirea prezenței lui Dumnezeu prin toate mizeriile și suferințele îndurate în tot traseul său mărturisitor.

Iată, și o experiență amară pe care a avut-o în anul 1968, când a fost dus în Penitenciarul din Galați: „*Am fost băgați într-o sală mare cu pereți înalți și cu paie pe jos. Mi-am dat seama imediat că aceasta fusese biserica închisorii, iar acum devenise dormitor pentru deținuții care erau în tranzit pe aici. Stăteam culcat pe spate cu fața în sus, privind cu inima plină de durere la picturile sfinte de pe pereți și de pe tavan peste care acum era dat un strat subțire și spălăcit de var. Prin această perdea de var ochii sfinților priveau în jos spre lume, plini de mustrare și de prevestiri rele. Altarul era transformat în WC, spre cea mai provocatoare ofensă adusă lui Dumnezeu. Deasupra acestuia, o mare cruce batjocorită cu var, atârna ca o sabie a mâniei lui Dumnezeu spre cei ce au batjocorit-o. M-am cutremurat până în străfundul ființei mele cât de departe a ajuns poporul nostru în necinstirea Domnului Dumnezeului și în batjocorirea sufletului și credinței părinților și înaintașilor noștri. Cu câte jertfe, cu cât respect și recunoștință față de Dumnezeu au înălțat ei în vremurile lor grele și amare, aceste locașuri de închinăciune și de mulțumită Dumnezeului izbăvirii lor! Iar noi, netrebnicii lor urmași, cum ne batem astăzi joc de Dumnezeul Care i-a izbăvit pe ei și de al nostru, Care ne-a dat o țară mare și liberă [...]. Cui ne vom mai ruga noi mâine, când pot veni iarăși alte nenorociri și mai mari, dacă de Dumnezeul care ne-a scăpat ieri ne batem joc în acest fel astăzi?*”⁹. Observăm că omul lui Dumnezeu Traian Dorz nu este îndurerat așa de mult pentru condiția sa de deținut, cât mai ales de sfidarea pe care necredincioșii au adus-o Celui iubit de sufletul său, este îndurerat de starea de decădere la care poate să ajungă cei care orbiți de necredință luptă împotriva celor mai de preț valori ale unui popor. El nu se mai gândește la prezentul mizerabil în care se află propria sa persoană, ci intuiește profetic și profund îndurerat urmările profanării unei biserici. Poate în urma acestor triste experiențe a scris și aceste versuri: „*Grăbiți-vă să creșteți că flacăra străbună / Îngheață lâng-altarul străpuns și profanat; / Legați cu viitorul trecutul – și-mpreună / Acoperiți prezentul netrebnic și-apostat. / Grăbiți-vă să creșteți, să ridicați Solia, / Și sabia și scutul ce-au fost pierdute laș, / de cei ajunși nevrednici în slujba și-n orbia / Vrăjmașului Luminii, viclean și ucigaș*” (*Grăbiți-vă să creșteți*).

O evlavie adâncă față de locașul de cult

O cercetare unitară a operei sale ne ajută să aflăm teme de o mare valoare duhovnicească, care sunt în deplină unitate cu cugetul Sfinților Părinți. Iar

⁸ *Ibidem*, p. 181.

⁹ *Ibidem*, p. 321.

acest lucru îl putem face nu numai în ceea ce privește temele generale ale teologiei, ci chiar în ceea ce este propriu și specific Bisericii Ortodoxe. De pildă, evlavia față de locașul de cult este o expresie specifică Bisericii Ortodoxe. În Ortodoxie un aspect inconfundabil, reprezentativ și specific îl ocupă evlavia față de biserică, dragostea față de locașul de cult. Pe de o parte nu ne putem închipui o mărturie ortodoxă fără această evlavie, iar pe de altă parte chiar această evlavie și dragoste sunt cea mai puternică dovadă a ortodoxiei cuiva. Acest lucru este atât de adevărat încât putem spune că integritatea evlaviei față de locașul de cult este de fapt integritatea mărturisirii ortodoxe.

Mărturiile amintite mai sus despre Casa Domnului nu sunt întâmplătoare, ci fac trunchi comun cu multe alte mărturi personale și cugetări, care arată bogat și nuanțat evlavia sa adâncă și autentică față de locașul de cult.

Dumnezeu a vrut să aibă o Casă a Sa.

Deși în Noul Testament se pune mare accent pe templul cel duhovnicesc în sensul că trupul omului este chemat să devină templu a lui Dumnezeu (cf. *I Cor.* 3, 16; 6, 19; *II Cor.* 6, 16) și „piatră vie” (*I Ptr.* 2, 5) în edificiul duhovnicesc al comunității creștine, aceasta nu disprețuiește și nici nu pune în umbră valoarea și sfințenia locașului de închinare. Despre aceasta Sfântul Siluan Athonitul spune: „Dacă biserica și cărțile nu le ai totdeauna cu tine, rugăciunea lăuntrică e oricând și oriunde cu tine. În biserici se săvârșesc dumnezeieștile slujbe și viază Duhul Sfânt, dar cea mai bună biserică a lui Dumnezeu este sufletul”, dar în final precizează: „dar aceasta nu este pentru toți”¹⁰.

Deși, biserica este locul în care oamenii învață închinarea în duh și adevăr, vom vedea că nici cei care au deprins această închinare nu s-au depărtat de biserică, ci au iubit-o, acesta fiind locul în care pe lângă rugăciunea în sensul restrâns al cuvântului, se săvârșesc Sfintele Taine, lucru ce nu se poate face în altă parte. Sfântul Clement Romanul, un ucenic direct al Apostolilor arată că Dumnezeu a binevoit ca sfânta jertfă să fie adusă nu numai „în timpuri și la ore fixe”, ci și în „locuri” special rânduite. „El ne-a poruncit să aducem darurile și să săvârșim liturghiile nu la întâmplare și fără rânduială, ci și în timpuri și la ore fixate. El Însuși a hotărât prin hotărârea Lui suverană în ce locuri și prin ce slujitori trebuie să se săvârșească”¹¹.

Existența locașului de închinare stă în voia și gândul lui Dumnezeu. În efortul și dragostea omului de a ridica un locaș de închinare se arată și se odihnește bunăvoința lui Dumnezeu, iar dorința unei asemenea realizări este inspirată de Duhul Sfânt. În acest sens cugetătorul Traian Dorz spune: „Gândul care a fost la temelia zidirii unei case pentru Dumnezeu [...] peste care și în care să fie chemat numele Său în care să fie închinat și slăvit numai El [...] a

¹⁰ Sfântul Siluan Athonitul, Între iadul deznădejdi și iadul smerenicii, Ed. Deisis, Sibiu, 2001, p. 77.

¹¹ Sfântul Clement Romanul, *I Cor. XL*, apud Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, EIBMBOR, București, 2004, p. 55.

fost un gând inspirat de la Dumnezeu. A fost un gând evlavios și recunoscător care a izvorât din duhul credinței, al dragostei și al cinstirii de Dumnezeu. Dumnezeu Însuși a binecuvântat acest gând [...]. Tot pământul este al lui Dumnezeu fiindcă El l-a întemeiat [...]. Nici o casă nu-L poate încăpea. Totuși El Și-a ales una care să fie numai a Lui. Și numai aceea este numai a Lui”¹². Dumnezeu este prezent în toate fapăturile Sale dându-le harul existenței, într-un mod cu totul deosebit El este prezent în omul căruia îi dă harul mântuitor, de asemeni El a binevoit să fie încăput într-un spațiu consacrat lucrării prin care omul se sfințește și se mântuiește. Chiar El a făcut această alegere: „Cât de prezent, cât de întreg, cât de minunat încape Dumnezeu în casa pe care Și-a ales-o [...] Și în sufletul binecuvântat care s-a unit în chip desăvârșit cu El”¹³.

Dumnezeu nu numai că a vrut să aibă o Casă a Sa pe pământ, dar a și arătat detalii și amănunte despre cum să fie această casă. „Dumnezeu i-a vorbit și i-a arătat slujitorului Său Moise cum să rânduiască totul în Templul Domnului, poruncindu-i în amănunțime tot ce trebuie făcut, din ce trebuie făcut pentru arăta cât de însemnat este totul acolo. Și cât de mult ține Domnul ca totul să fie curat și sfânt în Casa Lui. Atunci cât de vinovați trebuie să fie cei ce disprețuiesc ceea ce Domnul cinstește atât de atent”¹⁴.

Faptul că Dumnezeu a vrut să aibă o Casă sa în mijlocul unei comunități se vede și din aceea că Însuși Mântuitorul prefera, în ciuda diferitelor împotriviri, să învețe norodul în templu sau în sinagogă. Numai când templu era închis sau prea departe, Hristos a propovăduit Evanghelia și a vindecat norodul în altă parte: „Templu este Casa lui Dumnezeu (Luca 19, 46). Templu este casă rugăciune și de învățătură dumnezeiască (Isaia 56, 7). De aceea Mântuitorul nostru Iisus Hristos cu toată împotrivirea vrăjmașilor Lui, acolo, în templu dorea mai cu bucurie să meargă la rugăciune, să învețe norodul și să propovăduiască voia Tatălui ceresc (Luca 19, 47). Domnul Hristos propovăduia pe câmp sau prin case numai când templu era închis. Sau când era prea departe. Sau când Îi era refuzată lucrarea în el. Dacă totdeauna templele i-ar fi fost deschise și Hristos ar fi fost primit și ascultat în ele cu bunăvoință, El nu ar fi făcut adunări cu ai săi niciodată decât în templu . Peste tot Domnul ar fi umblat să adune și să învețe noroadele numai [...] în Casa Tatălui Său ceresc, în Casa care este cu adevărat o casă de rugăciune pentru toate popoarele (Luca 19, 46). Căci acolo se cuvine să fie descoperite lucrările sfinte ale lui Dumnezeu”¹⁵.

Atunci când omul se lasă însuflețit de „gândul acesta care era și în Hristos Iisus” va dori să meargă nu numai din când în când în biserică, ci chiar timpul său liber îl va petrece în Casa lui Dumnezeu pentru rugăciune, cugetare și

¹² Traian Dorz, *Hristos – Comoara Psalmilor*, vol. II, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, pp. 39 – 40.

¹³ Idem, *Hristos – Solia Bibliei*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, p. 244.

¹⁴ Idem, *Săgeți biruitoare*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, pp. 55 – 56.

¹⁵ Idem, *Calea bunului urmaș*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2005, p. 27.

interiorizare: „Tot timpul cât a stat pe pământ, Domnul a căutat mereu să fie în templu, să fie în această Casă, singura Lui Casă de pe pământ. El a stat cu plăcere în ea, și i-a vindecat în ea pe cei chinuiți, și s-a rugat în ea, și a propovăduit în ea Evanghelia Tatălui ceresc[...]. Să o iubim și noi și să mergem totdeauna cu plăcere în Casa Tatălui. Ce bine dacă și noi am folosi timpul nostru liber, timpul de plimbare, mergând în Casa Tatălui Nostru, în biserica Lui pentru ca acolo să petrecem în meditare, în adâncire și și rugăciune asupra Cuvântului și Adevărului Sfânt [...] căutând apropierea de Tatăl nostru cel ceresc și de sufletele care vin acolo”¹⁶. Observăm din aceste rânduri că prezența și petrecerea noastră în biserică are ca scop nu numai înfripirea și întărirea comuniunii cu Dumnezeu, ci și comuniunea cu oamenii.

Sfințenia locașului de cult

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Orice locaș în comparație cu Casa Lui Dumnezeu este locaș de păcătoși, fie el tribunal, senat sau locuință omenească. Chiar dacă s-ar înălța în el cereri și rugăciuni, totuși trebuie să fie acolo și certuri, sfadă, ocări și sfaturi cu privire la grijile lumești. Dar Casa asta în care stăm noi acum (biserica n. n.) e lipsită de toate acestea”¹⁷. Iar în altă parte același sfânt însușit de admirație față de Casa Domnului spune: „Te întreb, este ceva mai plăcut ca șederea în biserică? De-ar trebui să stăm de dimineața până seara, ce sfințenie! Este un loc mai ferit ca acesta, unde-s atâția frați, unde e Duhul Sfânt, unde e în mijloc Iisus și Tatăl Lui?”¹⁸ Așadar în locașul de închinare și prezența lui Dumnezeu este mai intensă, și comuniunea dintre credincioși este mai simțită.

În același duh și într-o formă surprinzător de asemănătoare mărturisește și cugetătorul Traian Dorz: „În toate celelalte locuri și case, oricât de curate ar fi tot se mai fac multe și altfel de lucrări, cel puțin uneori, care sunt nepotrivite cu sfințenia prezenței lui Dumnezeu. În aceste case omul nu totdeauna se poate înfățișa cu vrednicie către Dumnezeu și nici Dumnezeu către om. Numai în Casa lui Dumnezeu astfel de piedici nu pot fi”¹⁹.

Dacă mai înainte de a deschide Cartea Sfântă credinciosul se roagă: „Deschide ochii mei și voi cunoaște minunile din legea Ta!” (Ps. 118), fiind conștient că sub învelișul literei se ascund înțeleșuri și taine duhovnicești, tot în duh de rugăciune trebuie să se apropie de Casa Sfântă pentru că în ea „se petrec cutremurător minunile lui Dumnezeu”. Cei care nu pot depăși învelișul material al formelor dinafară pot trece nepăsători, ba chiar batjocoritori pentru că ei „ochi au dar nu văd, urechi au și nu aud”. „Oamenii pot să privească nepăsători. Batjocoritorul necredincios sau sectar poate s-o ocărăscă. Leneșul,

¹⁶ Idem, *Avuția sfântului moștenitor*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2006, p. 139.

¹⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre schimbarea numelor...*, EIBMBOR, București, 2006, pp. 55 – 56.

¹⁸ Idem, *Omilia la săracul Lazăr...*, EIBMBOR, București, 2005, p. 302.

¹⁹ Traian Dorz, *Porțile veșniciei*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2007, p. 166.

*prostul și nebunul pot s-o ocolească. Dar cel cu adevărat înțelept și credincios va fi pe deplin încredințat [...] că în locașul Domnului [...] se petrec cutremurător minunile lui Dumnezeu*²⁰.

Chiar dacă „înăuntru Casei Domnului” se pot ascunde și adăposti uneori „obiceiuri neîngăduite, interese firești și viclene”²¹ totuși „Domnul n-a părăsit sfântul Său locaș și nici n-a lepădat pe poporul Său, deși mulți din acest popor se leapădă zilnic prin faptele lor de Domnul. Nu i-a retras Bisericii lui nici harul Sfintelor Taine, nici ascultarea rugăciunilor ei, nici binecuvântările Lui sfinte împărțite prin slujitorii Săi, nici comoara Evangheliei Sale și nici prezența Duhului Său Sfânt”²². Înțelegem așadar că sfințenia morală nu poate fi înțeleasă și realizată decât într-o unitate armonioasă cu sfințenia locașului de cult, și că, prin urmare, viața duhovnicească este prin excelență una liturgică.

Dragostea față de Biserică – o expresie vie a dragostei de Dumnezeu

Dacă, la modul general, dragostea față de Dumnezeu se manifestă în împlinirea voii Sale, din acest întreg, o componentă foarte concretă este râvna pentru Casa Domnului. Fără această parte atât de importantă întregul este știrbit. Grija și respectul nostru față de sfântul Locaș trebuie să se dovedească nu numai prin participarea la slujbele din templu, ci și prin participarea noastră la toate trebuințele sale, așa încât biserica să poată fi păstrată într-o stare cât mai vrednică de Numele Domnului. Cine Îl iubește cu adevărat pe Dumnezeu nu poate nesocoti *buna cuviința și podoaba Casei Sale*²³.

Inima iubitoare de Dumnezeu știe că prezența în biserică este prilej de cugetare, de rugăciune și părtășie cu Dumnezeu de aceea se apropie de sfântul Locaș cu bucurie: „*Inimii cu adevărat iubitoare de Dumnezeu n-ar trebui să-i fie nici un îndemn mai dulce și mai plăcut ca acela spre rugăciune, spre biserică, spre meditație, spre părtășia cea mai intimă și mai dulce cu Dumnezeu, care se poate avea numai în Casa Domnului*”²⁴.

Din Casa Domnului de pe pământ se deschide un orizont spre Canaanul cel ceresc, de aceea, omul, lepădând grija cea lumească este străbătut de stările cerești: „*Celui iubitor de Dumnezeu care trece prin lumea acesta ca un străin și călător, aceluia nimic nu-i este mai plăcut și folositor decât ceasul rugăciunii și al petrecerii lângă Domnul său. Mergând spre cer ori de câte ori ajunge pe un munte de unde vede Canaanul cel ceresc, sufletul credincios ca a lui Moise se umple de bucurie și de o nădejde suprapământescă. O astfel de înălțime duhovnicească este Casa Domnului*”²⁵. Sinceritatea cu care marele om al lui

²⁰ Idem, *Hristos – Solia Bibliei...*, p. 227.

²¹ Idem, *Hristos – Păstorul nostru*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2005, p. 42.

²² *Ibidem*, p. 57.

²³ Idem, *Porțile Veșniciei*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2007, pp. 165 – 166.

²⁴ Idem, *Hristos Comoara Psalmilor*, vol. VII, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, p. 214.

²⁵ *Ibidem*, p. 213.

Dumnezeu face aceste mărturii, se vede și din comparația plină de vibrații pe care o folosește pentru a arăta bucuria cu care trebuie urcăm geografic și teologic spre Casa Domnului: „*Mergem la Casa Domnului mai fericiți de cum mergem la cununia noastră și mai împodobiți ca la orice nuntă*”²⁶. Se străvede în aceste cuvinte experiența vie, caldă și înaltă făcută prin Duhului Sfânt Care îl învrednicește pe omul duhovnicesc să se apropie de locașul de închinare cu mai multă ardoare și fericire decât de casa nunții sale.

Relația dintre credincios și Casa rugăciunii nu se poate înfiripa și lărgi decât pe coordonata evlaviei și a dragostei, locul acesta fiind izvor de viață dumnezeiască. De aceea marele misionar îndeamnă: „*Iubește Casa rugăciunii mai mult ca locul veselit / Căci Casa rugăciunii-i viață, dar jocul iadul coperit*” (*Iubește-amarul rugăciunii*).

Dragostea de Biserică și păstrarea unității

Fără îndoială că un semn văzut al păstrării unității se arată și în participarea împreună a credincioșilor la biserică. Conștiința vie a apartenenței la Biserică se vede și în dorința de a fi împreună cu frații de credință la Casa Domnului. Când omul se lenevește să vină la biserică renunță la unitate, se separă de trupul lui Hristos din care primește har, viață și mântuire. Sfântul Maxim Mărturisorul spune: „*Sunt mulți și nesfârșiți la număr cei care fac parte din biserică [...]. Dar tuturor Biserica le dă deopotrivă [...] existența și numele de la Hristos. Nici unul nu e câtuși de puțin despărțit prin nimic de ceea ce-i comun. Toți există împreună unii cu alții și sunt uniți prin unicul har și unica putere simplă și neîmpărțită a credinței. «Căci era în toți zice, o inimă și un suflet» (Fapte 4, 32)*”²⁷.

În acest sens, în contextul în care influențele prozelitismului neoprotestant erau foarte puternice, misionarul Traian Dorz îndeamnă: „*O, fratele meu, eu nu-ți doresc nici ție și nu-mi doresc nici mie o mai mare fericire pe lumea aceasta decât harul să rămânem pe totdeauna smeriți și totdeauna sinceri părtași cu frații noștri în Casa Lui Dumnezeu. Statornici în credință, în învățatură și în dragostea frățietății în care de la început L-am cunoscut pe Domnul. În care am pus legământul ne mai călcat cu El și cu ei. Pentru că nu există pe lume o mai mare fericire pentru un suflet omenesc decât asta. Cei care se rup de Casa lui Dumnezeu și din unitatea dragostei și a ascultării frățești, care se dezbină de Biserică și se despart de Hristos ajung căzuți din har (Gal. 5, 4; In. 15, 4 – 6) și sunt pierduți. Și tot ce fac ei va fi spre răul lor*”. Înțelegem din aceste cuvinte că „*statornicia în credință*” și asumarea integră a „*învățăturii*” sănătoase sunt pecetluite și de dragostea simțitoare față de „*Casa Domnului*”. Este acesta un criteriu al unității ce pare banal, dar unul

²⁶ Idem, *Poruncile iubirii*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2006, p. 203.

²⁷ Sfântul Maxim Mărturisorul, *Mistagogia*, EIBMBOR, București, 2000, p. 14.

aproape sigur. Participând la aceleași slujbe, ascultând aceeași Evanghelie, primind aceeași tâlcuire a ei, împărtășindu-se din același potir, frații nu numai că vor fi împreună, dar vor avea același cuget și simțire.

Această înțelegere o găsim în minunata poezie În Templul credinței străbune în care autorul spune: „În templul credinței curate / Frumos și cinstit să trăim, / Cât inima simte și bate / *Mai cald și mai nalt să iubim.* / În templul credinței divine / Mereu Adevărul trăind, / În căi și-n credințe străine / Nicicând nu cădem priveghind”. Când credinciosul își face din Adevăr izvor de viață duhovnicească și are o puternică conștiință a apartenenței la Casa Domnului, el nu mai cade în prăpastia credințelor străine.

Păcatele care strică folosul mersului la Biserică

Mergem la biserică pentru a ne ruga cu smerenie și pocăință, pentru a asculta cuvintele Mântuitorului și a privi la pilda vieții Lui pentru a primi astfel iertare și putere de viață creștină, dar diavolul caută să pierdem folosul mersului la biserică prin aceea că nu mai privim la ceea ce ne sfințește, ci la slăbiciunile oamenilor ca să-i judecăm, și nu mai ascultăm ceea ce ne înalță, ci ascultăm ceea ce zădărnicește efortul nostru a de a veni la Casa Domnului: „În ce fel mergem – dacă mai mergem la locașul Lui cel sfânt? Ce privim acolo și cum privim? Privim noi acolo fețele și trupurile oamenilor sau îmbrăcămintea lor sau slăbiciunile lor ca să-i judecăm, sau privim la păcatele noastre ca să ne smerim înaintea Domnului? Căci privind ca fariseul vom fi judecați, dar privind ca vameșul vom fi mântuiți”²⁸. Deși aceste îndemnuri sunt foarte cunoscute, adevăratul închinător, când intră în biserică are de dus la nivelul minții sale o lucrare foarte intensă pentru a trece peste slăbiciunile omenești care sunt așa de evidente, și a se înălța spre lucrările duhovnicești care sunt nevăzute, dar atât de adevărate. De aici rugăminte stăruitoare: „*Te rog, dragă suflete, du-te de astăzi înaintea cât mai des acolo, în Casa Domnului, dar așa ca să-L privești pe El acolo, așa să-L vezi și așa să-L ascuți*”²⁹.

Chiar dacă sunt mulți care vor vorbi necuviincios despre Casa Domnului, chiar dacă vor fi multe sminteli cu care ne putem întâlni, lucrarea noastră din timpul participării la slujbele bisericii este să privim la păcatele noastre și mai ales la Cel Care ne poate curăți de ele; iar cei care se fac pricină de poticnire și cei care invocă și exaltă în chip sectar aceste pricini nu merită decât mila și rugăciunea noastră: „*Nu asculta de cei care vorbesc în chip batjocoritor despre adunarea Bisericii lui Dumnezeu și despre locașul bisericii unde se fac slujbele Lui. Fiecare din cei care vor fi ispitiți să păcătuiască acolo vor fi judecați de Dumnezeu Însuși, deci nu te face tu judecătorul lor. Dar vor fi judecați și aceia care vor fi ispitiți să vorbească în chip batjocoritor despre locașul Domnului*

²⁸ Idem, *Hristos – Comoara Psalmilor*, vol. IV, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2002, p. 95.

²⁹ *Ibidem*, p. 96.

din pricina celor nevrednici din slujba Lui (Rom. 4, 4 – 12). Tu, în Casa Domnului să nu judeci pe nimeni decât pe tine și păcatele tale! Dar roagă – te și iartă-i pe toți ca să poți fi și tu iertat”³⁰. Credinciosul este chemat să-și traseze cale împărătească între prăpastia formalistă și zelotismul fariseic: „*nu părăsi locașul Domnului, ci roagă-te pentru toți, iată-i pe toți și nădăjduiește pentru toți, fără să osândești pe nimeni*”.

Cei care privesc la pilda vieții Mântuitorului și se apropie cu evlavie de biserica Lui mai au în atenție un aspect de căpetenie: vor căuta să ajungă de la începutul slujbei și nu vor pleca înainte de sfârșitul ei. Despre aceasta misionarul Traian Dorz spune: „*Isus vine cel dintâi la templu, vine dis – de – dimineată pentru a-i putea primi pe toți începând de la cel dintâi, pentru a asculta și cele dintâi rugăciuni și pentru ca să ne învețe pe noi că trebuie să fim cei dintâi (Tit 3, 8) chiar și la biserică*”³¹. Iar în continuare stăruind asupra acestei învățături adaugă: „*Învățați de la Hristos cum trebuie să vă purtați în privința aceasta, căci este o batjocură și un păcat ceea ce se vede la foarte mulți că vin când totul e pe sfârșite*” sau care sunt gata de plecare „*înainte de sfârșit*”³².

Oamenii trupești care trăiesc în păcate, fără pocăință, cei care au o percepere exclusiv materială și fizică asupra realității, chiar dacă vin la biserică, folosul prezenței lor este minim sau chiar nul: „*Dacă Domnul nu a scos din tine tot ce este nelegiuit și rău, dacă nu a scos din inima ta minciuna, ura, zgârcenia; dacă n-a scos cearta, vrăjmășia, gelozia, trufia; dacă n-a scos pofta rea, desfrânarea, beția și lenea – [...] În inima ta n-a intrat Hristos [...] chiar dacă ești nelipsit de la templu, chiar dacă ești prezent acolo unde se face slujba Domnului*”³³. Aici este condamnat numai formalismul, dar dacă cel stăpânit de aceste păcate vine cu umilință și pocăință la Casa Domnului va avea folos așa cum s-a întâmplat cu vameșul și cu minunata lui rugăciune.

O viață duhovnicească orientată liturgic

Au existat momente când reprezentanții neoproteștanți au văzut în misiunea și opera literară a scriitorului Traian Dorz pârgii pentru asaltul lor prozelitist. Dar curajul lor prin care încercau să lupte împotriva Bisericii prin unul din fiii ei cei mai vrednici, a fost definitiv înfrânt și rușinat prin aceea că au găsit în poeziile și cugetările lui multe elemente specifice Ortodoxiei. Toți cei care ai vrut să tulbure apele limpezi ale Oastei Domnului, mișcare pe care a însuflețit-o și îndrumat-o misionarul Traian Dorz, au fost depășiți și înfrânți de faptul că duhovnicia manifestată, trăită și propovăduită de mărturisorul Traian Dorz a fost orientată liturgic.

³⁰ Idem, *Hristos – Comoara Psalmilor*, vol. V, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2011, p. 120.

³¹ Idem, *Hristos – Luminătorul nostru*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2011, p. 12.

³² *Ibidem*, p. 13.

³³ Idem, *Hristos – Sfințitorul nostru*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 1998, p. 101.

a) Sfânta Liturghie și dragostea dintâi

Marele misionar, Traian Dorz a trăit la o înălțime foarte înaltă dragostea dintâi, motiv pentru care a vorbit cuceritor, variat, cald și profund despre importanța acestui har în viața omului. Deși această temă ar merita o cercetare aparte, reproducem un fragment în care el arată puterea și valoarea acestei trăiri. „*Dragostea cea dintâi este fierbinte, sinceră, curată, unică, dulce, frumoasă, alipită total și fericit de Iisus. Aici diavolul nici nu încearcă să pătrundă, fiindcă știe că nu poate să pătrundă pe nicăieri. Curăția și puterea acestei iubiri înconjoară [inima] ca un zid de apărare [...] pe unde nici o săgeată a vrășmașului nu poate să pătrundă [...]*”³⁴.

Ne oprim asupra aspectului legat de dragostea dintâi pe care a avut-o față de Casa Domnului și implicit pentru Sfânta Liturghie, stare în care a rămas statornic toată viața. Iată ce ne spune despre trăirile sale în Casa Domnului încă din zorii vieții sale: „Învățătorul nostru era nelipsit în fiecare Duminică de la biserică. De acolo din strana din dreapta – el conducea cântările, cu glasul lui cel frumos și limpede care umplea toată biserica. În fiecare Duminică, el ne ducea pe toți școlarii lângă strana lui și ne așeza frumos de-o parte băieții și de alta fetele. De la «Unule Născut Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu» – și până la «Fie Numele Domnului binecuvântat» – noi cântam cu ochii țintă la gura lui toate răspunsurile, fără greș. Așa am învățat eu ordinea și evlavia în Casa Domnului, din acele zile când pe toate le trăiam cu atâta sfântă teamă și înfiorare ca și *cum nu aș fi fost pe pământ, ci undeva lângă Porțile Cereștii*”³⁵. „*Oamenii copii, biserica, totul părea undeva în Rai. Vedeam parcă aievea îngerașii zburând pe sus și vocile lor împletindu-se cu ale noastre, mai ales atunci când ajungeam la «Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este cerul și pământul de mărire Lui, Osana întru cei de Sus [...]*». Doamne Dumnezeule, ce stări înălțătoare se trăiau atunci!”³⁶

Se cuvine să ne oprim cu venerație asupra faptului că dragostea dintâi pe care a avut-o față de biserică a fost un prezent continuu pentru el. Or, nu trebuie să trecem ușor peste acest lucru, știind că sunt foarte puțini acei oameni care rămân statornici în condiția înaltă, curată și arzătoare a dragostei dintâi, mai ales atunci când viața lor este puternic lovită de puterile întunericului văzute și nevăzute. Mai găsim astfel de exemple prin sinaxare și vieți de sfinți.

Vorbind despre ardoarea înaltă pe care a avut-o statornic față de Casa Domnului, spune: „*Atmosfera aceasta mi-a rămas până astăzi întreagă în inima mea și ori de câte ori merg la biserică, o trăiesc aievea, ca și cum nu s-ar fi pus nici un fel de depărtare și de stări între mine cel de atunci, și eu cel de astăzi. O, câtă putere are harul lui Dumnezeu să ne păstreze curați în tot ce odată i-am încredințat, dacă nu mai luăm și nu mai pierdem niciodată*

³⁴ *Ibidem*, p. 270.

³⁵ Traian Dorz, *Hristos mărturia mea*, vol. I..., p. 36 .

³⁶ *Ibidem*, p. 37.

din Chivotul Său Sfânt, ceea ce am pus la început acolo”³⁷. Iar în altă parte spune: „Cu ce tresărire fericită este gata inima curată să sară și să suie spre locașul și spre clipa cea dorită a rugăciunii, acolo unde este totdeauna Domnul Său. Nici o petrecere nu-i este mai plăcută ca aceea și de nimic nu-și aduce aminte mai cu duioșie și mai cu plăcere ca de timpul petrecut acolo”³⁸.

Evlavia față de biserică o vedem nu numai în dragostea dintâi a marelui misionar Traian Dorz, ci și în dragostea dintâi a Oastei Domnului. Într-o cugetare la Psalmi spune: „O, cum n-am știut să folosim și mai bine și mai mult acele zile fericite [...] în care numărul nostru se mărea tot mai luminos, iar drumurile noastre erau pline de copii fericiți, de tineret curat, de surori și mame evlavioase [...] care umpleau calea suind spre Casa Domnului [...]. Căile noastre erau pline de frați și bătrâni înțelepți și statornici, care mergând îmbrăcați de sărbătoare spre Casa Domnului, răspândeau pretutindeni o atmosferă plină de seninătate și de putere, de praznic larg, fericit și luminos”³⁹.

Nu este vorba de acceptarea globală și generală a unei învățături, pe care chiar dacă nu ne este dragă, trebuie să o împlinim, ca să dovedim că suntem ortodocși, ci este vorba de „iubirea revărsată prin Duhul Sfânt” în inimile primilor ostași. E vorba de o stare înaltă dobândită dintr-o dată, fără efort, fără opintiri, fără murmur și comentarii, pentru că unde este har și iubire nu este nimic silnic și greu, ci fericire și slavă.

b) Frumoasele privegheri din locașurile Domnului

Este o relație de continuitate între prigoanele din timpul persecuțiilor și luptele credinciosului cu firea cea veche. Dacă prima perioadă din istoria Bisericii a dat naștere martirilor, următoarea a dat naștere cuvioșilor. Mărturisitorul Traian Dorz a cunoscut și chinurile persecuțiilor și chinurile înfrânării prin care și-a omorât dorința cărnii sau cugetarea trupească. El a înțeles și a arătat că între „vremurile de întuneric” din timpul prigoanelor comuniste sau „participarea la jugul lui Hristos” a celor care au cunoscut „cuptorul” suferințelor din închisoare și ostenele „privegherilor” din timpul libertății este o relație de continuitate.

Este o relație organică între „privegherile nopții Sale” din prigoană și „frumoasele privegheri ale nopților de rugăciune din locașurile Domnului” din timpul libertății. Iată cuvintele lui în care transpare această înțelegere: „Petrecerile adevărate cu Dumnezeu în vreme de întuneric este adevărata și sfânta participare la jugul și la sarcina lui Iisus, este împărtășirea soartei Lui și alipirea neconținută de El. A fi cu El în timpul privegherilor nopții Sale, aceasta este adevărata petrecere cu Domnul nostru Iisus Hristos. Nicăieri

³⁷ *Ibidem*, p. 37.

³⁸ Idem, *Poruncile iubirii*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2006, p. 203.

³⁹ Idem, *Hristos, Comoara psalmilor*, VII, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2004, pp. 214-215.

*altundeva pe pământ și în nici o stare din viață, Dumnezeu nu mai dă sufletului omenesc prin trăiri și împărtășiri atât de înalte și de adânci cu El ca acolo, în cuptor și ca atunci, în suferință*⁴⁰. Îndată după această mărturisire trece în celălalt plan și spune: „Din vremea primilor creștini au rămas obiceiurile frumoaselor privegheri ale nopților de rugăciune în locașurile Domnului, unde sufletele ar trebui să stea atât de curate și de treze pe cât este de aprins duhul rugăciunilor care se rostesc în Casa Dumnezeului nostru. Sufletele noastre ar trebui să stea în Casa și în fața Domnului atât de curate și de treze pe cât erau de curate și de treze sufletele aceluia care petreceau odinioară nopțile Domnului în Casa Lui. Dar, o, Doamne, unde sunt sufletele care să dorească astăzi aceasta? Fă-le măcar pe ale noastre!”⁴¹

Mărturisitorul Traian Dorz a cunoscut și a afirmat în repetate rânduri valoarea jertfei, fie că ea a fost adusă din constrângere sau de bună voie. El a cunoscut atât valoarea jertfei din nopțile prigoanei, cât și valoarea jertfei din nopțile petrecute în post, rugăciune și meditație de aceea se îndemna și ne îndemna: „Învață suflete al meu în chinuri să-ți găsești plăcere / Că mai de preț e Dumnezeu ca tot ce pentru El se cere!” Desigur, „chinul” de care vorbește omul lui Dumnezeu Traian Dorz, nu este o încordare seacă pentru că este însuflețit de dragoste. Cel care are o cugetare lumească nu va putea înțelege sensul și valoarea acestui „chin”, dar iubitorul de Dumnezeu știe că nu-i o mai mare bucurie decât aceea să suferi pentru Cel iubit. „*Dragostea adevărată e Golgotă și Tabor. / Toată-i numai înălțime și cutremur, și fior. / În lumina ei divină spinii se preschimbă-n crini, / și pe rugul ei de flăcări, nu mai suferi, cu te-nchini*” (*Toate căile iubirii*).

c) Locașul de cult - locul în care omul își află identitatea

Sfântul Ioan Gură de Aur adresându-se credincioșilor în biserică le arată că abia aici unde vin însetați pentru cele duhovnicești își merită numele de om. Mărginirea la preocupări pământești nu poate să argumenteze și să justifice calitatea de om, ci numai setea de Dumnezeu poate face acest lucru: „*Nu trebuie să numim oameni pe cei din oraș și din piață, ci pe voi, cei din biserică! Nu pe cei trândavi, ci pe voi cei râvnitori! Nu pe cei care se dau în vânt pentru cele din lume, ci pe voi, care alegeți cele duhovnicești în locul celor pământești*”⁴².

La rândul său scriitorul Traian Dorz trăiește și exprimă în același duh această încredințare îndemnând pe cei rătăciți și sărmani să - și caute drumul și sensul vieții în biserică prin ucenicii pe care Dumnezeu i - a așezat acolo: „*Suflete sărmane, voi, care umblați de colo - colo, căutând după Iisus nu părăsiți nici*

⁴⁰ Idem, *Garanția veșnică*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2007, p. 98.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 99-100.

⁴² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre schimbarea numelor, Despre răbdare, Despre milostenie*, EIBMBOR, București, p. 7.

*voi templu căci Hristos vă așteaptă acolo în el. Căutați- L pe Domnul cu stăruință căci El se află acolo și Îl veți găsi. Întrebați de El pe cei care Îl cunosc și aceștia vi - L vor arăta*⁴³. În altă parte el arată și mai clar cum să- L căutăm pe Hristos în Casa Sa spunând că acest lucru îl putem face concret în mărturisire și împărtășire și în ascultarea cu luare aminte a învățăturilor care răsună în biserica Domnului. „*Suflete dragă, vino cu credință în Casa Domnului, în biserica Lui! Ascultă cu evlavie cuvântul Domnului și înfățișează cu lacrimi înaintea Lui cererile sufletului tău, pocăința ta, zdrobirea ta, mărturisirea ta. Și împărtășindu-te de El mântuiește - te! Dacă nu vei face în felul acesta niciodată nu vei afla adevărata pace și liniște*”⁴⁴.

d) Folosul participării la slujbele Bisericii

Dacă suntem chemați cu atâta stăruință la Casa Domnului înseamnă că Dumnezeu, în acest spațiu vrea să ne dea ceva ce nimeni din lumea asta nu ne poate da, și nicăieri în altă parte. În general se știe că viața de credință înseamnă a face ceva și a da ceva, dar a fi un om duhovnicesc înseamnă să dobândești arta de a dobândi harul. Dumnezeu vrea să ne dea harul Său, și desigur, acest lucru îl poate face oriunde, dar nu cu atâta bogăție ca în biserica Sa. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „*Nu risipi timpul în adunări nefolositoare și vătămătoare, ci abateți drumul către Casa Lui Dumnezeu ca și trupul și sufletul să primească mult folos*”⁴⁵. Marele ierarh arată în ce constă acest „*mult folos*”: „*Dacă atunci când nu e slujbă e atât de mare folosul venirii aici, cu cât folos nu vor pleca de aici cei ce vin la biserică atunci când profesii neconținut strigă, când Apostolii bine vestesc, când Hristos este în mijloc, când Tatăl laudă cele făcute aici, când Duhul Sfânt dă tuturor bucuria Lui. Și câtă pagubă au cei care lipsesc*”⁴⁶.

Rânduiala și conținutul slujbelor au ca scop întărirea, primenirea și luminarea celui care îl caută pe Dumnezeu în ele. Traian Dorz spune în acest sens: „*O, ce mare binefacere pentru viața noastră pe pământ este că Domnul ne-a rânduit o zi și o Casa a Lui în care sufletul nostru să se primenească și să se adape, și să se lumineze, și să se lumineze pentru noua lui călătorie spre Locașul Casei Veșnice a Domnului nostru*”⁴⁷. În aceste cuvinte mai observăm corespondentul tainic dintre Casa Tatălui din ceruri și Casa Tatălui de pe pământ. Sufletul găsește în Casa Tatălui de pe pământ acea putere de care are nevoie pentru a înainta spre cer.

Dacă în drumul nostru spre Casa cea de sus ne putem răni sufletește, putem fi luptați duhovnicește, în Casa lui Dumnezeu găsim remediu, terapie și refugiu

⁴³ Traian Dorz, *Avuția sfântului moștenitor*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2006, p. 139.

⁴⁴ Idem, *Hristos – Solia Bibliei...*, p. 227.

⁴⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cateheze baptismale*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, p. 99.

⁴⁶ Ibidem, p. 60.

⁴⁷ Traian Dorz, *Hristos – comoara psalmilor*, VII..., p. 213.

pentru toate aceste rele: „*Sfântul Locaş este spitalul unde sufletele bolnave pot veni să primească leacul mântuitor şi vindecător. Este adăpost unde cei bântuiţi de vrăjmaşul pot scăpa oricând. Este refugiu în care cei zbuciumaţi pot afla linişte. Este sânul cald la care cei singuratici pot fi mângâiaţi. Este locul îndestulat unde cei flămânzi sunt îndestulaţi*”⁴⁸. Aceste daruri se revarsă din rugăciunea simţită şi stăruitoare înălţată în biserică şi din Sfintele Taine şi mai ales din Taina Mărturisirii şi a Împărtăşirii aşa cum spune el în continuare: „*Când cineva o să păcătuiască împotriva lui Hristos şi împotriva semenului său [...] aici trebuie să vină şi să se supună vocii lui Dumnezeu. Şi să capete sau să dea iertare. Să se împărtăşească înaintea lui Dumnezeu, mărturisindu-se, cerând iertare şi dând iertare*”⁴⁹.

Este o relaţie de continuitate organică între viaţa duhovnicească trăită în biserică şi cea trăită înafara bisericii: „*Binecuvântarea ta în Casa Domnului va fi rodirea ta în propria ta casă. Ascultarea ta de acolo va fi trăirea ta afară. Şi puterea ta primită acolo va fi biruinţa ta după ce ai ieşit de acolo*”⁵⁰.

Pelerin la locurile noastre sfinte

În volumul intitulat *Locurile noastre sfinte*, descoperim în scriitorul Traian Dorz trei dimensiuni ale personalităţii sale aşa încât putem vorbi de patriotul, pelerinul şi omul duhovnicesc Traian Dorz. În lucrarea sa, autorul îşi exprimă evlavia şi veneraţia faţă de personalităţi ale trecutului românesc (voievodul Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, martirii dezrobirii naţionale Horia, Cloşca şi Crişan, Avram Iancu, Tudor Vladimirescu, artistul Constantin Brâncuşi), faţă de mănăstiri şi biserici (Putna, Curtea de Argeş, Voroneţ, Tismana, Cozia), retrăieşte evenimente istorice care au avut loc la Alba Iulia, Câmpia de la Blaj, Mausoleul de la Mărăşeşti, cugetă în cadrul ansamblului artistic de la Târgu Jiu. Locuri geografice precum râurile Mureş, Olt, Munţii Carpaţi, Retezatul, Ceahlău, Caraimanul, devin pentru pelerinul nostru medii în care Dumnezeu se revelează. De asemenea sărbătorile de pe parcursul anului bisericesc (Naşterea Domnului, Învierea Domnului şi Cincizecimea) sunt prezentate atât în dimensiunea lor naţională, cât şi în dimensiunea lor universală fără a pune în umbră frumuseţea unui aspect în favoarea celuilalt.

a) O vedere duhovnicească în faţa sfinţelor monumente

Străbătând ţara, pelerinul Traian Dorz întâlneşte ziduri, ruine, chilii, biserici, mănăstiri, stâlpi, monumente artistice, munţi, citeşte inscripţii, aude glasul clopotelor, retrăieşte mari evenimente naţionale şi duhovniceşti şi se întâlneşte în duh cu eroii, sfinţii şi martirii care le-au creat. Dar faptul care îl aşază deasupra nivelului comun este capacitatea sa de a simţi şi înţelege iubirea şi

⁴⁸ Idem, *Hristos – Solia Bibliei...*, p. 226.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Idem, *Săgeţi biruitoare*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, p. 57.

adevărul din piatră și din fier, de a înlătura învelișul material și a descoperi sensurile și înțelesurile adânci înscrise în ele și de a da glas chemărilor și avertismentelor din aceste monumente. Aflăm cu venerație în toată această lucrare că pelerinul Traian Dorz poartă cu sine cheia prin care deschide ușa învelișului material și astfel intră în lumea sensurilor, în lumea duhului.

Această capacitate nu este o simplă intuiție naturală, ci este un dar primit de sus, o harismă pe care el o numește de începutul lucrării „*simțirea cea rară și fină a duhului*” sau „*ochii sufletului și urechile inimii*”⁵¹, fără de care omul redus la puterile sale naturale „*trece și nu vede, ascultă și nu aude, privește și nu înțelege, pierzând ceea ce este mai de preț din toate*”⁵². În altă lucrare el numește această harismă „*cheie*” despre care ne spune că a primit-o în cuptorul încins al suferințelor. Iată mărturia lui: „*Atunci toate îmi erau ușoare, nimic nu avea nici o greutate, ca razele, ca miresmele, ca ecoul. Înțelegerea îmi era limpede ca un izvor; intuirea îmi era mai clară și mai repede decât un fulger și adevărul cel mai adânc îmi apărea de îndată, mult mai strălucit ca oricare față a soarelui. O cheie de aur îmi țineai la îndemână oriunde întâlneam vreo ușă, și nu era zăvor să nu-l pot deschide cu ea*”.⁵³ Desigur, „*cheia*”, „*ușa*” și „*zăvorul*” despre care ne vorbește nu au un înțeles material, ci unul duhovnicesc.

În poezia *Comori nemuritoare* el ne vorbește despre acea privire și minte care văd și tâlcuiesc înțelesurile din semne, razele din ziduri și adevărurile care strălucesc mai puternic decât soarele: „*Comori nemuritoare sunt / tot ce-au lăsat părinții / acestui strămoșesc pământ / privirilor și minții [...] / În orice semn e-un înțeles, / Pe orice zid e-o rază / Lucind de-un adevăr ales / Ca soarele-n amiază*” (*Comori nemuritoare*). Iar în altă poezie exprimă alte nuanțe ale acestui adevăr: „*Lăcașe, cruci și semne / Sunt stâlpi nemuritori / Pe căile vieții / Spre vecii următori. / Din taină și legendă, / Din piatră și izvor / Grăiesc spre noi strămoșii / Și nemurirea lor*” (*Eternele momente*). Lumea materială nu este decât un suport al celei duhovnicești, iar a o percepe pe cea de-a doua înseamnă a trăi o revelație.

Fiecare mediu din cele arătate, pentru autor nu este mijloc de satisfacere a curiozității istorice, prilej de speculație filozofică, sau loc de odihnă turistică, și nici motiv de fior psihologic, ci mijloc prin care Dumnezeu Se descoperă omului, care a ajuns la curățire și luminare. Aceste monumente dau înștiințări limpezi ca lumina, avertismente grave, strigăte profetice menite să zdruncine conștiințele adormite. „*Avem nevoie de graiul pietrei și al clopotului ca să ne străpungă nepăsarea și să ne înspăimânte lenevia, să ne trezească lacrimile și să ne învie sufletul prea uscat și prea amorțit*”⁵⁴.

⁵¹ Idem, *Locurile noastre sfinte*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2010, p. 9.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Idem, *Prietenul tinereții mele*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 1999, p. 238 – 239.

⁵⁴ Idem, *Locurile noastre sfinte...*, p. 29.

A trece printre monumentele istorice fără a ajunge să retrăiești și să înțelegi evenimentele arzătoare și sensurile ascunse la care te trimit, a-ți purta pașii printre chilii, ruine, ziduri și biserici fără a pătrunde în lumea lor duhovnicească pentru a citi literele de foc înscrise în ele, este nu numai ignoranță, ci și trădare a acestora. Pentru pelerinul Traian Dorz monumentele istorice, chiar și cele mai simple și neînsemnate nu sunt numai niște bunuri care fac parte din patrimoniul nostru național, ci ele „*strigă către cei care uită, pentru cei ce nu mai aud, după cei ce dorm sau disprețuiesc, sau trădează munții noștri, istoria noastră, credința noastră, pe Dumnezeu nostru și cauza martirilor noștri*”⁵⁵.

Mai ales noi care ne aflăm departe de erorii și sfinții istoriei noastre avem nevoie de înțelegere, simțire și vedere duhovnicească trecând printre monumente. Cei care au fost contemporani cu acei mari oameni și cu evenimentele create de ei aveau acces direct la trăirile cutremurătoare și la glasul lor arzător. În pelerinajul nostru, pentru a retrăi ceva din acele evenimente, trebuie să facem efortul de a da la o parte învelișul materiei și distanța timpului. Este ușor să ascuți glasul unui profet, dar ce fel de urechi îți trebuie pentru a asculta și a-ți lăsa inima aprinsă de glasul unui zid mut? Pelerinul Traian Dorz ne-a arătat că se poate, fiindcă prin Duhul lui Dumnezeu timpul este anulat, iar învelișul de piatră se desface, iar pelerinul pregătit pentru aceasta trăiește o descoperire. „*Atunci nu era nevoie să ne trezească clopot, să ne cheme flăcări, să ne strige pietre. Glasul lor răsună mai înalt ca acestea, ardea mai fierbinte, tuna mai puternic. Răsunau munții, se mișcau codrii, clocoteau văile. Și toate inimile erau o singură inimă, toate brațele un singur braț, toate credințele – o singură credință.*”⁵⁶.

Dar pelerinul Traian Dorz merge mai departe arătând că în Casa Lui Dumnezeu, omul duhovnicesc Îl vede și Îl aude pe Dumnezeu atât cât poate omul să facă aceasta trăind în trup: „În locul peste care a zis El că va fi Numele Lui, Dumnezeu poate fi totdeauna văzut, auzit și simțit de sufletul care merge acolo cu credință, ascultă cu evlavie și participă cu dragoste. Totul este să avem aceste simțuri, singurele cu care Îl putem vedea, auzi și simți pe Dumnezeu”⁵⁷. Fără vedere duhovnicească și auz duhovnicesc slujbele din biserică pot fi neroditoare pentru suflet de aceea este nevoie de o inimă curățită de patimi prin pocăință.

Dintre cei care intră în biserici, sau vizitează locuri sfinte numai cei care au această simțire pot înțelege ceva din graiul și luminile ascunse în ele, iar atunci când înțeleg trăiesc o revelație, un fior, un cutremur: „*Creatorii istoriei au tăcut, dar creațiile lor, nu. Umbrele lor s-au dus, dar luminile lor, nu. Ecoul graiului și razele luminii lor cutreieră mereu hotarele acestui pământ și spațiile acestui cer. Și ele strigă. Și ele ard. Numai că nouă ne mai trebuie doi ochi,*

⁵⁵ *Ibidem*, p. 31.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 28.

⁵⁷ *Traian Dorz, Hristos, Solia Bibliei...*, p. 224.

*cei ai sufletului - și încă două urechi, cele ale inimii fără de care nu le putem vedea și nu le putem auzi. Cu ochii trupului vedem numai piatra și bronzul; jertfa nu o putem vedea decât cu ochii sufletului*⁵⁸.

b) „Biseriçuța transilvană” și calea „spre vecii următori”

Pelerinul și patriotul Traian Dorz laudă în cuvinte pline de vibrații duhovnicești valoarea care au avut-o pe parcursul istoriei, locașurile de rugăciune, schiturile și mănăstirile pe pământul țării noastre. Aceste bisericuțe au fost și continuă să fie lumini cerești ale neamului nostru încă din zorii plămădirii lui. În acest sens spune: *„Nemuritoarele comori de lacrimă și piatră / ne-au luminat din primii zori străbuna Țării vatră. / Din Cozia la Voroneț, din Putna la Tismana / Comori de-atât de mare preț ni-s leagănul și hrana. / Ce mari părinți au ctitorit aceste-așezăminte, / Cu ce mâini sfinte le-au zidit pe cer și pe morminte”* (Nemuritoarele comori).

Casa Domnului este locul în care o generație poate să devină o verigă de aur într-un lanț de aur, prin aceea că se face chezășuitoare între străbuni și urmași. *„Biseriçuțe zvelte cu tâmple pân' la cer / Ne sunt și vor rămâne comori ce-n veci nu pier. / Locașe, cruci și semne sunt stâlpi nemuritori / sunt stâlpi nemuritori pe căile vieții spre vecii următori”* (Eterne monumente). Dar biserica nu este numai locul din care putem să ne orientăm sigur pentru viitor, ci este și locul în care ne facem moștenitorii și al „avutului” pe care părinții prin jertfa și pilda vieții lor le-au adus până la noi: *„În templul credinței primite / e jertfa și-avutul lăsat / Viața și pilda sfințite / Spre noi de la cei ce-au plecat”* (În templul credinței străbune). Așadar, *„templul credinței străbune”* devine o paradigmă universală în care o generație, pe de o parte este capabilă să primească moștenirea venită de la sfinți și de la străbuni, iar pe de altă parte, poate să o transmită cu fidelitate și în întregime generației următoare.

În aceste imnuri se resimte suflu cucernic al celui care pășind cu evlavie în Casa lui Dumnezeu, are conștiința că din acest spațiu sfânt orice om poate să primească credință și dragoste, virtuți asemănătoare cu cei care au ctitorit aceste biserici. *„Biseriçuță Transilvană, / Tu pari un basm sfios și sfânt, / Uitat de îngeri pe- sprânceană / mai mult de cer ca pe pământ. / Ce sfinți ți-au măiestrit ființa, / Din ce divini stejari și brazi / Că tu ne-nveșnicești credința / Și dragostea ne - o ții și azi [...] / [...] Biseriçuță Transilvană / Azi pari un grai tăcut și sfânt, / A-nștiințare și-a dojană / Că noi uităm un legământ”* (Biseriçuță Transilvană). *„Biseriçuța transilvană”* și *„Templul credinței străbune”*, care de fapt exprimă același lucru, devin o punte de legătură dintre trecut și viitor, dintre cer și pământ. Templul își va împlini această menire înaltă în poporul nostru dacă în el, Hristos Mântuitorul va fi adorat și ascultat: *„În templul credinței păstrate / Din moși și strămoși luminos, / Stăpân ascultat*

⁵⁸ Idem, *Locurile noastre sfinte...*, p. 9.

întru toate, / *Luptăm să rămână Hristos*” (În templul credinței străbune). Așadar numai în biserică putem dobândi la modul propriu și deplin numele de creștini și români.

c) Lumea - Biserică universală

Dar referința la locașul de cult (Putna, Curtea de Argeș, Tismana, Cozia, Voroneț), care predomină în lucrarea amintită, capătă rezonanțe deosebite și este îmbogățită fiind articulată într-un întreg mai larg de valori naționale și duhovnicești.

Dacă lumea aceasta în întregul ei este creația lui Dumnezeu nu ne este greu să înțelegem că fiecare faptură revelează gândul pe care Dumnezeu l-a înscris în ea, cu atât mai mult un mediu natural devine pentru omul duhovnicesc un mediu de revelație în care Dumnezeu este prezent și se împărtășește omului, care curățit fiind, are capacitatea acestei percepții. Iar această capacitate se dobândește și se păstrează prin nevoița curăției, iar curăția primește sărutul harului mai ales prin rugăciune. În poezia „*De n-ai fost pe Retezatul*” autorul exprimă în nuanțe vii, sugestive și originale acest adevăr: „*De n-ai fost pe Retezatul, pe Ceahlău, ori Caraiman / Pe-acești munții cu vârfuri nalte, până-n cerul diafan, / Cu nălțimi de măreție și cu ape de mărgean / Și cu spații de lumină și cu zări spre Canaan. / De nu poți odată-n lună mergi măcar odată-n an. / Stai acolo, singur, seara sus pe câte-un vârf ceresc! / Să te afle-acolo roiul stelelor ce se ivesc. / Să te afle-acolo luna printre creste răsărind. / În genunchi cu ceru-n brațe și cu ochii șiroid. / Strâns lipit de poala Crucii ca de-o inimă zvâcnind. / Lasă-te cuprins acolo de-al tăcerilor afund / și de harul rugăciunii nalt și tainic și profund, / Și de imnele de îngeri care-ți vor roim-prejur, / de-al singurătății larguri, de-al izvoarelor susur, / Ca de haru - mbrățișării Mirelui Etern și Pur [...]. / Astfel, petreceau adesea pe Tabor, ori pe Carmel / Și Iisus Mântuitorul și cei dragi ai lui cu El. / Rugăciune și nălțimea fără margini și sfârșit / Le transfigurau ființa într-un har desăvârșit. / Iar când întorceau în vale aveau chipul strălucit [...]*”.

Pentru cel care a ajuns la iluminare și îndumnezeire biserica își desface zidurile și cuprinde în mediul ei sfânt toată creația așa încât lumea întregă devine ca o catedrală uriașă în care harul lui Dumnezeu poate fi simțit, cunoscut și gustat. Acest adevăr autorul îl exprimă foarte frecvent în opera sa. Dar în lucrarea menționată el mărturisește această experiență într-un mod generos în eseul „*Muntele și istoria*”. În această scurtă creație vorbind despre măreția și puterea rugăciunii din singurătatea, întunericul și tăcerea unui vârf de munte spune: „*Acolo să răsară peste tine stelele serii și acolo să apună peste tine luna nopții [...]. Acolo, înconjurat de imensitățile tăcerii și ale umbrelor [...]* nu pe pământ, ci în cer și nu în timp, ci în veșnicie. *Vei auzi lucruri care nu se pot auzi [...]* vei vedea ceea ce nu se mai poate vedea [...] și vei înțelege

taine care nu se mai pot desluși *altundeva decât acolo și atunci* [...]. Ți se va părea că ai praf de stele pe aripi, raze în părul capului și un nimb ceresc în jurul întregii tale ființe”⁵⁹.

În drumul său de pelerin Traian Dorz a făcut un popas și la complexul artistic al Lui Constantin Brâncuși de la Târgu Jiu. Pelerinul și cugetătorul Traian Dorz descoperă în această creație artistică înțelesuri atât de clare, vii, bogate și concrete, încât vorbește despre artistul Constantin Brâncuși ca despre un profet: „*Brâncuși profetul acum tace, dar tot ce a vrut Dumnezeu* [...] să ne transmită, ne comunică nouă, astăzi și pe veci, mult mai cutremurător și mai clar, prin graiul pietrelor și al bronzului”⁶⁰. Ordinea în care sunt așezate aceste piese artistice arată etapele din viața duhovnicească a oamenilor: „*De la Masa Cinei vor trece prin poarta Crucii, apoi vor ajunge la Scara Triumfului Etern. Acesta este drumul - și nu altul*”. *Dar până la scara triumfului etern „mai este încă drum [...] Mai sunt adevăruri [...] Mai sunt examene [...] Ferice de cel ce le va trece biruitor!”*⁶¹.

Cugetând la coloana infinitului spune: „Împăratul Măririi, Hristos, care a răscumpărat toate sufletele oamenilor, le va strânge pe toate aceste suflete cu o singură chemare a lui, Acolo unde este El. Atunci toată Scara Slavei se va transforma într-un uriaș fluviu alb, curgând în sus și umplând slava cerurilor... Ce plin va fi atunci drumul eroilor de cei ce vor sui din toate părțile lumii, din toate neamurile și din toate stările [...]. Atunci toată Scara Slavei va fi plină numai de îngeri care se vor sui, fiindcă nu va mai fi nevoie să mai coboare nimeni. Atunci tot lucrul

⁵⁹ *Ibidem*, p. 20. Deși numai această temă ar necesita un studiu special în universul operei sale, aici ne limităm să mai reproducem doar un text pentru profunzimea, expresivitatea și valoarea lui. Vorbind de un minunat cadru natural din timpul exilului din câmpia Bărăganului, spune: „*Aveam de păzit un hotar larg cu cele mai frumoase recolte de grâu, de porumb, de trifoi și de bumbac din câte văzusem. Mă plimbam toată ziua prin aceste mireme și frumuseți, în raze și în cântări cerești, slăvind mereu pe Dumnezeu cu ochii mereu înlăcrimați de dragoste și de lumină. Când oboseam de atâta slavă, mă urcam pe jireada uscată de paie de la mijlocul acestui paradis fericit*” (Traian Dorz, *Hristos mărturia mea*, vol. II..., pp. 194-195). În continuare autorul arată nu numai că omul este mai aproape de Dumnezeu în astfel de locuri, ci mai mult, are posibilitatea să comunice cu lucrurile, cu trecutul, cu viitorul, cu îngerii, cunoașterea tainelor dăruindu-se iubitorului de Dumnezeu cu multă bogăție: „*Cred că un mare și ales loc în inspirația noastră îl are adesea și mediul în care ne găsim. Când priveliștea în care îți înnoată sufletul este largă și frumoasă, când lumina prin care îți plutește gândul este limpede, atunci totul este divin și posibil. Duhul și inspirația nu ți se târăsc, ci zboară. Și nu faci doar pași mărunți pe jos, ci umbli pe înălțimi, pășind din munți în munți. De acolo poți să comunici atât de ușor cu toate înălțimile și adâncimile de dincolo și de dincoace de tine. Cu lumea îngerilor sau cu cea a lucrurilor. Cu cei din pământ sau cu cei din cer. Cu tainele trecutului sau ale viitorului*” (*Ibidem*, p. 196).

⁶⁰ *Idem*, *Locurile noastre sfinte...*, p. 56.

⁶¹ *Ibidem*.

pentru care îngerii coborau [...] se va fi încheiat. Oamenii înșiși vor deveni cu toții îngeri, după cuvântul care spune: «acei care vor fi vrednici să aibă parte de veacul viitor și de învierea dintre cei morți nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita. Pentru că nici nu vor putea muri, căci vor fi ca îngerii. Și vor fi fiii lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii» (Luca 20, 34, 36)⁶².

d) Golgota, cel mai cutremurător monument

Pelerinul Traian Dorz călătorind pe drumurile țării noastre, deși are un puternic simț național, nu este subjugat acestuia. De fapt în toată această lucrare este depășită tensiunea dintre dimensiunea patriotică și națională pe de o parte și dimensiunea universală și duhovnicească pe de altă parte. Tensiunea dintre cele două dimensiuni nu numai că dispare, dar ele se armonizează într-un tot unitar.

Între aceste monumente naționale vede strălucind cel mai cutremurător și măreț monument al iubirii lui Dumnezeu: Golgota. Iar printre eroii și mucenicii țării noastre îl vede pe cel mai mare Erou și Mucenic: Mântuitorul Iisus Hristos. Cugetând la aceasta în eseu intitulat *Golgota* scrie în cuvinte pline de vibrații sfinte: „*O, Golgota câte suflete s-au târât spre tine, presărând cu lacrimi, cu sânge și sudoare fiecare urmă a Dumnezeului Mântuitor, care te-a suit întâi lăsându-ne și nouă calea ta cea sfântă a durerii și a iubirii ca pe o scară de aur cu capătul celălalt în cer [...]*”⁶³. „*O, Golgota, nume și cuvânt unic, cu o rezonanță mai puternică decât toate vuietele și furtunile lumii, cu o putere mai mare decât toate amenințările ei – tu ești mai presus de toate acestea; până la vârful tău nu ajung nici unele din ele [...] pe vârful tău este numai întunericul supremei lumini, plânsul supremei fericiri, legământul supremei jertfe, sărutul supremei Iubiri, al cerului pentru pământ și al pământului pentru cer [...]*”⁶⁴.

Pentru autor cunoașterea lui Dumnezeu nu este una trunchiată, speculativă și pietistă, ci este una reală, gustată, experimentată, simțită, regăsită în experiențele și scrierile Sfinților dintotdeauna. Spațiul artistic, spațiul geografic, monumentele istorice, așezămintele monahale, bisericile, munții, fiecare cu specificul său devine mediu de cunoaștere teologică, iar lucrarea în care găsim aceste poezii și cugetări ni-l descoperă deopotrivă pe Traian Dorz, care are criteriul ermeneutic de a citi și cunoaște pe Dumnezeu nu numai din cartea Sa, ci și din lucrurile Lui; el trăiește experiența întâlnirii cu Dumnezeu nu numai din cuvintele sfinte, ci și din tăcerile sfinte, și mai ales din acestea, nu numai din cele ce se văd, ci și din cele care deși nu se văd și nu se percep prin simțurile naturale, sunt așa de vii, concrete, inteligibile, cutremurătoare și bogate.

⁶² *Ibidem*, p. 77.

⁶³ *Ibidem*, p. 66

⁶⁴ *Ibidem*, p. 67.

Locașul Domnului de pe pământ – simbol al celor mai înalte

Până aici am putut observa cât de important este pentru credincios și pentru o comunitate de credincioși templu. Cu toate că locașul de cult este o realitate atât de valoroasă, este totodată și un simbol ce ne poartă spre alte realități mai profunde. Locașul de cult cu toate cele cuprinse și săvârșite în el reprezintă un mijloc nu un scop, este o fereastră nu un paravan, nu este o materialitate închisă, ci este simbolul unei lumi care se află și ne poartă și pe noi dincolo de lumea aceasta. De aceea Sfântul Maxim Mărturisitorul în lucrarea sa *Mistagogia* arătând mulțimea simbolurilor înscrise în locașul de cult îndeamnă: „Să nu lipsim de la sfânta biserică a lui Dumnezeu care cuprinde atâtea taine ale mântuirii noastre în sfânta rânduială a dumnezeieștilor simboluri ce se săvârșesc [...]. Cu toată puterea și sânguința să ne înfățișăm pe noi vrednici de darurile dumnezeiești”⁶⁵.

Biserica inimii omenești

În cugetările scriitorului Traian Dorz putem identifica mai cu seamă două simboluri înscrise în locașul de cult. Templul de piatră de pe pământ este pe de o parte simbol al inimii omenești, care trebuie să devină templu și altar al focului ceresc, iar pe de altă parte este simbol al raiului.

Sfântul Nicolae Velimirovici spune că templu de piatră este o parabolă pentru templul sufletului; zidurile împodobite ale templului au menirea de a-i aminti omului că i s-au hărăzit palatele împărătești ale cerului, și nu bordeiele de pe pământ. Domnul este prezent în templul material pentru ca astfel să înlesnească omului marea întâlnire cu El în inima sa. Înălțimea turnurilor și lărgimea spațiilor materiale sunt simbol al înălțimii inimii și lărgimii inimii omenești. Candelile aprinse sunt și trebuie să fie un simbol al minții luminate. Splendoarea și frumusețea slujbelor se risipesc ca un sunet în pustiu dacă inima celui ce ia parte la aceste slujbe nu se înnoiește, nu se sfințește și nu se înfrumusețează. Frumusețea și podoaba templului material devin „*monumente moarte ale unor suflete moarte*” dacă nu au ca țintă și finalitate înfrumusețarea, curățirea și sfințirea vieții launtrice a omului, iar cei însetați de formalism vor ajunge mândri și „*plini de toane ca umbra unui plop*”⁶⁶.

La rândul său omul duhovnicesc Traian Dorz exprimă aceeași înțelegere arătând că „*fumul tămâiei*” ne aduce aminte mereu de „*mireasma plăcut-a sfințirii*”, iar altarul pe care se permanentizează marea și suprema Jertfă a Mântuitorului este și trebuie să fie mijlocul prin care flacăra iubirii dumnezeiești de pe Golgota trece în inima omenească pentru a face din ea altar simțitor și înțelegător în care va arde credința și iubirea: „*Aprinde-mi viața iubite Iisus cu focul divin al iubirii / Ca fumul tămâii să-mi nalț tot mai sus mireasma*

⁶⁵ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *op. cit.*, XXIV, p. 44.

⁶⁶ Sfântul Nicolae Velimirovici, *Rugăciuni pe malul lacului*, Ed. Anastasis, 2006, pp. 197 – 198.

plăcut-a sfințirii! / Aprinde-mi viața și fă - mi-o altar cu jertfa preasfânt-a credinții / ca zilnic să guste din cerul de har dulceața trăirii cu sfinții” (Aprinde-mi viața). Dimensiunea sacramentală a mulțumirii (a euharistiei) se întregeste și își împlinește scopul atunci când se întâlnește cu dimensiunea mistică, morală și duhovnicească a mulțumirii, iar timpul și spațiul liturgic devin eternitate și nemărginire în jarul de pe altarul inimii omenești. Bărbatul duhovnicesc Traian Dorz a mărturisit despre înălțimea sacramentală a euharistiei pentru înălțându-se pe culmile euharistiei duhovnicești și morale a putut spune: „O, câtă mulțumire să-Ți dau că mi-ai răspuns, / Că din nectarul vieții îmi dai, și-mi dai de-ajuns! / Că au a mele gânduri cu-a Tale - același țel, / Că-n toate totdeauna primim și dăm la fel. / C-avem același templu și-n sfântul lui altar / Aceeași jertfă arde pe-același dulce jar!” (O, câtă mulțumire).

Mărturisorul Traian Dorz a stat o perioadă de timp în închisoare cu un oarecare credincios Nicolae, care în timpul libertății sale construisese o catedrală. În urma convorbirilor pe care le-a avut cu acesta, puterea duhului izvorât din ființa și cuvântul său, l-a pătruns atât de mult pe marele ctitor, încât a trăit experiența înaltă și arzătoare a pocăinței, în timpul căreia „se preda Domnului cu cuvinte zguduitoare și cu lacrimi care îi șiroiau pe obraji”⁶⁷. Deși erau amenințați de primejdia gardienilor, Traian Dorz va consemna: „Nouă însă nu ne mai păsa de nimic. Eram atât de fericiți amândoi, încât nici un rău nu mai putea să ni se întâmple. În ceasul acela fratele Nicolae construisese pentru Dumnezeu în inima lui cea mai frumoasă catedrală”⁶⁸. Iar arătând diferența dintre catedrala din afară și cea din lăuntru spune: „Această primire a lui Hristos în inima lui era mult mai mare decât construirea unei catedrale. Căci, oricât de frumoasă, de mare și de trainică ar fi o catedrală de ziduri, tot nu este veșnică! Dar catedrala unei inimi predate lui Hristos, unde Dumnezeu să fie slăvit cu toată dragostea și adorația, este ceva de durată eternă și de preț divin”⁶⁹. Așadar, pentru Traian Dorz, cuvintele marelui Apostol: „Voi sunteți templu al lui Dumnezeu” (I Cor. 3, 16), nu au fost prilej de cugetare abstractă, ci erau normă de viață, de trăire și mărturisire, atât pentru el, cât și pentru cei în care aprindea flacăra credinței.

Locașul de cult - simbol al raiului

Dar locașul de cult nu ne deschide drumul numai spre inima noastră spre a face din ea un altar, ci ne deschide drumul și spre „Țara cea Adevărată” ale cărei ecouri și miresme zvâcnesc închise în pietre și zidurile locașului de închinare. „Lepădați-vă-nvelișul minții fără crezăminte, / Să puteți pătrunde taine dintre ceruri și morminte, / Să puteți pleca genunchii peste-aceste lespezi grele / și să poată-a voastre lacrimi în tăcere să le spele! / O, ce-au să vă

⁶⁷ Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. III, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, p. 240.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 240.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 239.

spună – aceste umbre care vă-nfloară: / Sub țărâna lor văzută veți simți ascunsa Țară / și sub forma trecătoare vi se va ivi de-odată / Sfânta și nemuritoare Țara cea Adevărată” (Faceți-vă timp să mergeți).

Deși între templu de pe pământ și cel din ceruri este o relație de continuitate, primul fiind loc de pregătire pentru cel de-al doilea, deși de la sfințenia Casei Domnului la sfințenia inimii nu este decât un pas, totuși această trecere se face cu anevoie, iar unii nu reușesc să o facă niciodată. „*Ca să vină oamenii la Templu nu este nevoie să li se spună prea tare, dar ca să vină la Dumnezeu este nevoie să li se spună mereu și mereu și totuși așa de greu aud. Ca să se hotărască omul să vină la biserică nu-i tocmai așa de greu, unii o fac ușor. Dar ca să ajungă să dorească a-l realiza pe Hristos în viața lor, cât de greu este!*”⁷⁰ Același înțeles îl regăsim și în versurile: „*Vino cât e ziuă încă și nu-i timpul dus / Vino cu credință - adâncă până la Iisus / Nu doar pân’ la Sfânta Casă sau la Cartea Lui / treci de-acestea mai departe / Pân’ la Cruce sui!*” (*Vino cât e ziuă încă*).

La sfârșitul acestei cercetări putem formula următoarele concluzii:

1) Învățătura despre locașul de închinare pe care o găsim în Sfânta Scriptură, în scrierile Sfinților Părinți și în opera scriitorului Traian Dorz este unitară, coerentă și clară. Iar cel care vrea să împlinească voia lui Dumnezeu în această privință va cultiva mereu o atitudine plină de evlavie și dragoste față de Casa Domnului.

2) Mărturisorul Traian Dorz a suferit 17 ani de închisoare pentru valori înscrise în geneza poporului român și în inima Ortodoxiei, iar una dintre aceste valori puse în primejdie a fost dragostea și evlavia față de locașul de cult. Chiar și numai pentru acest lucru ne simțim îndatorați față de acest misionar, care în vremurile crunte ale secolului trecut prin statornicie și martiriu, nu numai că a înviorat viața duhovnicească în popor, dar în calitatea lui de îndrumător al Oastei Domnului, cu un simț al responsabilității ridicat la o rară înălțime, a dat acestei mișcări o orientare liturgică.

3) Oricine citește cu atenție scrierile mărturisorului Traian Dorz cu privire la Casa Domnului, poate observa că între cugetările lui și ale Sfinților Părinți există o continuitate unitară și armonică. Acest fapt arată că misionarul Traian Dorz s-a înălțat în experiențele și mărturiile sale în aceeași lumină sfântă în care s-au înălțat ceilalți Sfinți Părinți, care au tâlcuit Scripturile de Dumnezeu insuflate. Iar dacă ținem seama de cei 17 ani de închisoare și de supravegherea continuă a securității făcute asupra sa, înțelegem pe de o parte că el a ajuns la această înălțime nu atât prin cercetarea cărților (deși s-a adâncit cu dragoste și în lectura cărților sfinte), cât mai ales prin lucrarea harului Duhului Sfânt,

⁷⁰ Traian Dorz, *Hristos – Învățătorul nostru*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2002, pp. 124 – 125.

iar pe de altă parte, aceste condiții în care și-a desfășurat cea mai mare parte din viață, arată că imensa lui operă literară este un adevărat miracol.

4) În volumul „*Locurile noastre sfinte*”, în care se refera în mod explicit și direct la sfințitul locaș de cult, îl întâlnim pe Traian Dorz patriotul, pelerinul și omul duhovnicesc, care poartă în cuget și în privire „cheia” prin care trece de învelișul materiei și intră în lumea minunată și bogată a duhului, îl întâlnim pe omul bisericii sacramentale și omul Bisericii universale. În acest volum îl întâlnim pe Traian Dorz care citește și tâlcuiește gândurile lui Dumnezeu și ale marilor oameni, ascunse în cruci, ziduri și troițe, în biserici și mănăstiri, în monumente vechi și noi, în glasul clopotelor, în marile tăceri ale munților, pe luciul apelor, în evenimente istorice în complexe artistice, în legendele devenite parabole ale Crucii, iar acest fapt arată lărgimea, înălțimea și adâncimea sa duhovnicească.

5) Ne-am oprit cu atenție, venerație și responsabilitate spre a face o astfel de cercetare nu în primul rând pentru a evidenția suferința, răbdarea și statornicia unui om, ci mai ales pentru a arăta că în toată această luptă și statornicie omenească strălucește prezența, lucrarea și biruința harului lui Dumnezeu. Cititorul eliberat de prejudecăți al operei sale observă cu uimire un model de sinergie care pune în mare lumină atât libertatea lui Dumnezeu de a alege și lucra, cât și posibilitățile irepetabile pe care tot Dumnezeu le-a înscris într-o ființă omenească.

Ar fi fost bine dacă acest studiu l-ar fi făcut un om curățit și luminat de har! Dar pentru că încă nu s-a arătat acela, am îndrăznit să o fac eu. Nădăjduiesc în Cel care a primit mirul păcătoasei în ciuda unei conștiințe chinuite de păcat și în ciuda dezacordului ucenicilor care nu vedeau clocotul din inima acesteia. Domnul a primit jertfa ei, pe ucenici îi îmblânzește cu harul cuvintelor Sale, numai Iuda s-a dus să pregătească trădarea.

Cât despre mine, am ales să-mi petrec viața în curțile Casei Domnului și datorită acestor învățături ale lui. Adeseori în tăcerea nopții, sub cerul senin sau prin ceață, în scurtul drum de la chilie la biserică inima mea murmură: „*Mergem la Casa Domnului mai fericiți de cum mergem la cununia noastră și mai împodobiiți ca la orice nuntă*”. „*Frumoasele privegheri ale nopților de rugăciune în locașurile Domnului...*”. Și toate îndoielile se risipesc cum se risipesc nălucile în fața Sfintei Cruci.